Flemming Oppenhagen Behrend

Nøglen fra Cordoba

Roman

© 2025 Flemming Oppenhagen Behrend. All rights reserved.

No part of this book may be reproduced, stored in a retrival system, or transmitted by any means without the written permission of the author.

Illustration af: Heinrich Gustav Ferdinand Holm.

Published by SAXO Publishing Co.

Prolog

Den 10. september 1771 i staden Schwerin dør hofjøden Jochim Israel Behrend. Han har i mange år tjent prins Ludvig som finansiel rådgiver og hofkommissionær.

Hans kone, Esther, er datter af Abraham Jacob Ahrens. Hendes mor var datter af Michel Ruben Hinrichsen, som i året 1668 kom til Schwerin fra Glückstadt. Esther havde ry for at være både begavet og smuk, og hun var veluddannet i handels- og vekselererfaget, hvilket, som fortællingen udvikler sig, kommer deres eneste søn, Joachim, til gode senere i livet.

Men i dag, hvor historien begynder, er det faren, Jochim, som bliver begravet under megen opmærksomhed, ikke kun blandt den jødiske menighed, men også blandt de højtstående embedsmænd i byen.

1

Joachim er kun tolv år gammel. Esther har givet ham undervisning i hebraisk og handelslære, en uddannelse, hun påbegyndte, da han fyldte otte. Nu, da faren er død, er det Esther og sønnen, som skal overtage alle de vigtige forretninger, som faren hidtil har etableret og varetaget.

Det er en tung byrde, som så tidligt er faldet over Joachim. Han er godt klar over, hvad der nu forventes af ham, og efter begravelsen trækker han sig tilbage til sit værelse som ligger på første sal. Han kan høre, at gæsterne nedenunder er begyndt at fylde stuerne, men han er ikke klar til at møde dem. Ikke nu, ikke før han har haft tid til at sunde sig oven på den emotionelle afsked ved graven. Fra trappen fører en smal gang hen til et lille kammer. Omgivelserne er simple. En skrivepult, en seng, en bogreol, og på væggen et gammelt ur, hvis *tik tak tik tak* har en beroligende virkning på Joachim. Over sengen hænger et billede af hans oldefar, som var rabbiner i byen Cordoba i det fjerne Spanien. På billedet holder han en torarulle. I baggrunden er der huse med tegltag, og bagved igen rejser bjergene sig. Som Joachim ligger i sengen og kigger op mod billedet, går tankerne til hans sidste samtale med faren. Det er kun få dage siden, at han blev kaldt ind til dennes sygeseng for at modtage hans sidste formaninger.

Joachim holder ikke af at blive kaldt ind til faren. Sådanne indkaldelser er ofte et tegn på, at der er fare på færde. Før han banker på døren til soveværelset, tager han en dyb indånding.

Nu går det løs! tænker han, idet knoen rammer de tunge egetræspaneler.

"Kom ind, Joachim," hører han sin fars svage stemme.

Til hans store forbavselse ser faren på ham med et mildt udtryk, og med den ene hånd kalder han sønnen hen til sig. Et mildt udtryk fra farens side er ikke noget, Joachim er vant til. Hans far har som regel for travlt til at

beskæftige sig med sønnens trivsel. "Det er kvindearbejde," er hans sædvanlige bemærkning, når Esther beder ham tage sig mere af drengen.

"Kom herhen, Joachim," hvisker den syge, og Joachim må gå helt hen til sengen for at kunne høre, hvad faren vil sige.

Måske vil han sende mig hen til Ahrens viktualiehandel efter en flaske snaps, tænker Joachim. Kun som medicin, plejer han at blive instrueret! Joachim tænker sit, han forstår med sine tolv år udmærket, at faren drikker lidt for meget, og helst i smug.

Men det er andre ting, faren vil tale med ham om. Han skal lige til at begynde, da han bliver afbrudt af en kraftig hoste, som får hans ansigt til først at rødme, så gå over i lilla og til sidst i hvidt.

Joachim har mest lyst til at rende ud og kalde på hjælp, men beslutter sig for ikke at gøre noget. Når far har noget på hjerte, så gælder det bare om at stå ret som en lille tinsoldat.

Da hosteanfaldet er overstået, varer det lidt, før Jochim kan ånde frit igen og tale til sønnen. Han skal netop til at begynde, da anden runde af hosteanfaldet overmander ham. Efter hosten er stoppet, har han næsten mistet al stemme. Forpustet vinker han Joachim nærmere, ukomfortabelt nærmere. Han får farve tilbage i kinderne, og han ser på sin søn gennem de uplejede, buskede øjenbryn og siger:

"Gå over til kommoden, den øverste skuffe, ja, og …"

Joachim lister hen til kommoden og åbner skuffen.

"Jeg har gemt en nøgle under et af lagnerne, i højre side."

"På bunden, far?"

"Ja, selvfølgelig på bunden, har du måske nogensinde hørt, at folk gemmer ting ovenpå?"

Han ryster opgivende på hovedet, og det får Joachim til at blive endnu mere nervøs. Joachim ved jo godt, hvad der nu kommer. Alle børn, som nedstammer

fra jøderne i Spanien og tilhører, hvad man kalder sefardim[1], kender historien om, hvordan jøderne måtte flygte ud af Spanien og Portugal og efterlade deres hjem og ejendele fra den ene dag til den anden. Det eneste, de beholdt, var den oprindelige nøgle til deres huse i Cordoba. Joachim kender historien, fordi hans bedste ven, Benjamin, har fortalt ham om det i en sang, hans mor lærte ham.

Onde esta la jave ke estava in kanson
Mizz nonus la truseron kon grande dolor
De su kaza de Espanja de Espanja
Shuenjos de Espanja

Onde esta la jave ke estava in kason?
Miz nonus la truseron kon grande amor.
Diseron a loz fizos, esto ez il korason
De muestra kaza de Espanja, de Espanja
Shuenjos de Espanja
Onde esta la jave ke estava in kason?
Miz monus la truseron kon grande amor
La djeron a loz njetos a meter la a kason
Muestra jave de Espanja de Espanja
Shuenjos de Espanja.[2]

Nøglen til huset i Spanien:
Hvor er nøglen som var i skuffen?
Vores fædre bragte den med smerte
Fra deres huse i Spanien
Drømme om Spanien

[1] Sefardim er betegnelsen for den spanske gren af jødedommen.
[2] Trykt med tilladelse fra Flory Jagodas familie. Fra LP'en Memories of Sarajevo

Hvor er den nøgle som var i skuffen?

Mine forfædre bragte den med al deres kærlighed

Og fortalte deres sønner:

Dette er hjertet der gir' adgang til vores hjem i Spanien

De gav den til deres sønnesønner og bad dem

Lægge nøglen i skuffen

Denne drøm om Spanien.

Joachims hånd søger mellem lagener og bedesjal, indtil hånden finder den glatte metalnøgle.

Farens stemme lyder næsten normal, da han spørger: "Har du fundet den, søn?"

"Ja, den er fundet, far."

"Hvem tilhører nøglen?" spørger Joachim enfoldigt, vel vidende at spørgsmålet vil glæde faren. Denne hører ham til at begynde med ikke, men så rømmer han sig og siger:

"Du skal tage denne nøgle, Joachim, og værne om den, så længe du lever. Forstår du, hvad jeg siger, dreng?"

"Ja, far, jeg tager nøglen, det er klart, og jeg skal nok passe godt på den, men hvis nøgle er det? Er det til synagogen eller til vores hus?" spørger han med nøglen i hånden.

"Nej nej," siger faren lidt opgivende. "Vil du fortælle mig, at din mor aldrig har fortalt dig om det?"

Joachim ryster uskyldigt på hovedet og tænker, at indtil nu går det helt fint!

Faren fortsætter: "Dette var nøglen til døren i vores forfædres hus i Cordoba i Spanien – før de kristne tvang alle jøder til at forlade landet. Katolikkerne smed os ud, forstår du. De brændte halvdelen af det jødiske kvarter ned til grunden, hev forsvarsløse jøder ud af deres huse, og i deres raseri mod os dræbte de

mere end to tusind. De slog dem ihjel midt på gaden, og blodet flød mellem brostenene. To hundred tusind jøder blev drevet på flugt. De, som flygtede til Lissabon, led samme skæbne. Til sidst var der kun dem tilbage, som havde konverteret til kristendommen, fordi de så det som deres redning. Resten af os drev mod nord og mod øst. Nogle bosatte sig på Den Iberiske Halvø, andre, iblandt dem vores forfædre, valgte at bosætte sig i de baltiske lande, for eksempel her i Schwerin. Vi beholdt alle sammen vores nøgler med en drøm om engang at vende tilbage, finde vores huse og vores hjem igen. En håbløs drøm, men et symbol på, at vi aldrig vil glemme, hvor vi kom fra."

Faren stopper fortællingen, vender hovedet bort fra sønnen. Hosten overmander ham igen, men da den igen har aftaget, kigger han med et alvorligt udtryk på sønnen og tilføjer:

"Det var alt, Joachim. Læg nu nøglen i din lomme, og lov mig at passe godt på den. Lover du det?"

"Det lover jeg, far," svarer drengen og lægger den tunge nøgle i lommen, før han bukker og forlader faren. Han har mest lyst til at fortælle ham, hvor trættende det er altid at høre den samme historie om og om igen, men han vover ikke at tale imod den magtfulde mand, der ligger der i sengen, nu blot som en skygge af, hvad han har været i livet.

Få jøder har opnået en position som hans, der ledte til hans fortrolighed til prins Ludvig af Mecklenburg. Det er ikke, fordi Joachim ikke er stolt af sin far, han er blot træt af altid at skulle lytte til, hvor meget bedre det var dengang i Spanien. Hvorfor altid denne repetitive rugen over forgangne tider? Æblerne var større, druerne sødere, og himlen mere blå. Landskabet mere idyllisk, og folk venligere! Der er ingen ende på, hvor dejligt alting var dengang og ikke i dag. Åh ja, og vennerne, aldrig siden ville der være venner som dem, venner, man kunne stole på. Og sådan fortsætter forældrenes drømme om den forgangne storhedstid i Spanien. Joachim er træt af sin familie.

Træt af farens forventninger og træt af morens omsorg. Han spekulerer over den skæbne, der er blevet ham til del, og han overvejer, hvordan han kan slippe væk fra det hele.

Audiensen hos faren er overstået. Nøglen ligger nu i Joachims lomme, og metallet føles varmt.

Farens hoste høres bag døren, mens han stille lukker den.

Den følgende dag, da Joachim vågner, er faren allerede død.

Efter begravelsen har moren spurgt sønnen, om han fik nøglen, og det bekræfter han. Han tager den op af bukselommen og rækker hende den.

"Vær sød at passe på den for mig lidt endnu, kære mor."

Hvad skal jeg med den? tænker han.

Joachim går nedenunder til gæsterne, som er ved at fylde stuerne. De fleste besøgende er fattige jøder, som ser deres snit til at få et stort stykke kage. De mere fornemme personer har samlet sig i studereværelset, mens de drikker cognac og ryger pibe. De diskuterer politik og taler om de nyankomne jøder fra Rusland. En stor, tyk mand sænker sit glas og udbryder: "Nu kan vi snart se frem til at kunne blive håndværkere på lige fod med de kristne", og tilføjer: "Den dag er ikke langt borte, hvor vi vil leve lige så godt som alle andre her i de baltiske lande." Han kigger sig triumferende omkring og ler, men indser så pludselig det upassende i sin udtalelse, som ikke rigtig passer til farens begravelse. Han mumler noget uhørligt og lister stille af.

2

Stralsund, 1. januar 1783

Joachim har været oppe siden klokken fire. Efter ankomsten med postvognen i går har han lejet et værelse på et hotel tæt ved havnen. Rejsen fra Schwerin gav ingen mulighed for søvn. Vognens hårde bænke gjorde det svært at finde nogen som helst hvile de to dage, det varede, før de endelig ankom til Stralsund. Herberget var roligt i nat, og værelset hyggeligt, med et lille vindue ud mod havnen.

Det er umuligt for ham at sove længere. I stedet sidder han ved vinduet og forsøger gennem mørket at observere aktiviteten nede på kajen. Skibe er i den tidlige morgen ved at blive lastet. Han kan høre tønder blive rullet hen over brostenene. Fra skibenes master, som er svagt oplyst af lyset fra de mange fakler, ser Joachim alle de kulørte flag på skibe fra mange forskellige lande. Der ligger en tomastet skonnert ved siden af et større skib fra Rusland. Der er endda en brig fra det nyligt selvstændige Amerika.

I går aftes, efter ankomsten og indkvarteringen, kunne Joachim ikke vente, men måtte ned og spadsere langs med kajen. Han standsede ved en tremastet brig ved navn "Washington", hvor en flok får var ved at blive lastet. Der var også bure med levende høns og store baller med linned stablet op midt imellem dyrene.

Mændene, som holdt lamper over deres hoveder, var for optagede til at tage hensyn til den unge jøde, men en stor, sort mand standsede sit arbejde et øjeblik, så undersøgende på ham og sagde så et eller andet på engelsk, som Joachim ikke forstod. Hans bemærkning blev efterfulgt af et stort grin, som afslørede en bred mund uden tænder. Joachim nikkede høfligt tilbage. Han ville

være blevet der lidt længere, men blev afbrudt, idet fire svenske gardere gik ham i møde. Ingen i Stralsund brød sig om svenskerne, eftersom de blev betragtet som en besættelsesmagt, der havde regeret i området siden trediveårskrigen.

Joachim så straks, at garderne var ude for at vise deres nye uniformer frem. Nu bar de blå jakker med gule opslag med skinnende sølvknapper og grå bukser med små kvaster, og de gamle filthatte var skiftet ud med høje cylinderhatte pyntet med gule fjer. Befalingsmanden tiltalte Joachim på tysk og forlangte en forklaring på hans tilstedeværelse ved skibene.

"Jeg kigger blot," mumlede Joachim og trådte et skridt tilbage, hvilket bragte ham farligt tæt på bolværket.

"Kun personer med papirerne i orden og gyldig rejsetilladelse har adgang her." Soldaten kiggede udfordrende på Joachim.

"Helt forstået, jeg rejser til Danmark i morgen, og jeg bor oppe på herberget."

"Vis mig dine papirer, nu!" Han hævede stemmen.

"Dem har jeg vist glemt oppe på mit værelse. Deroppe på herberget." Joachim vendte sig og pegede på bygningen.

"Vis mig dine papirer, jøde," gøede manden og trådte et skridt tættere på Joachim.

"Som sagt, dem har jeg ikke på mig, men jeg var alligevel på vej tilbage, så undskyld ulejligheden." Joachim løftede en hånd mod kippaen som en slags hilsen og bukkede for befalingsmanden.

"Schon gut, heraus mit dir," brølede manden og fik de andre tre soldater til at bryde ud i højrøstet latter.

Joachim kunne høre, hvordan de blev ved med at tale til hinanden på svensk og grine ad ham, da han forlod kajen.

Men i går er glemt, og i dag er det en ny og begyndelsen på Joachims rejse til København. Hans mor har arrangeret overfarten gennem handelsforbindelser i Danmark. Hun har kontaktet kaptajn Petersen, som sejler på Stralsund, og aftalt, at han tager Joachim ombord som passager. Hun har også kontaktet den portugisiske menighed i København, den menighed, hvor de spansktalende jøder og andre tilhørende sefardim holder til, og opnået en speciel tilladelse til, at Joachim Israel Behrend kan bosætte sig i hovedstaden som en mand tilhørende den jødiske religion. Der var lidt problemer med at finde det rette tidspunkt for Joachims rejse på grund af den megen havis, som pakkede Øresund nær den svenske kyst, men mildt vejr sydfra gjorde sejladsen mulig igen.

Vinteren i Stralsund er en mørk tid. Solen viser sig sjældent, og dagslyset kommer kun langsomt snigende midt på morgenen. Joachim står ved vinduet i herberget og ser, hvordan en lang, hvid stribe vintersol langsomt bryder igennem de grå morgenskyer. Et godt varsel for overfarten, tænker han.

Stuepigen kommer ind og lægger mere brænde i kaminen. Hun er på Joachims alder. Hun er slank og næsten lige så høj som han. Hendes lokkede, lyse hår omkranser et glad bondepigeansigt. De blå øjne blinker koket, og hun sender ham et flygtigt smil, før hun igen forsvinder med den tomme brændekurv.

Joachim lægger sig på sengen og fantaserer om, hvordan det ville være at elske med den smukke tjenestepige, men rejser sig så igen. Det nytter jo ikke noget alligevel, pigen har bragt brænde, og han vil sikkert aldrig se hende igen. Desuden har han andre, vigtigere ting at tænke på.

Ude for enden af molen kan han svagt skimte havet, som i dag synes at skære tænder ad ham. En frisk sydlig brise vækker bølgerne til leg. Joachim har aldrig før været ombord på et skib, og det fylder ham med en vis angst, tanken om at sejle ud på havet, hvor alskens farer lurer. Han ser sig selv gå

ombord på et skib på den samme måde, som en dømt morder nærmer sig skafottet! Den slags tanker kan få en til at glemme tid og sted, hvilket lige præcis er, hvad der sker.

Han glemmer fuldstændig at gå ned til morgenmaden og sidder i stedet og finder den underlige nøgle frem, som hans mor har givet ham før afrejsen. Han tager den forsigtigt ud af den sejldugspose, han selv har lavet til den. Nøglen til oldeforældrenes hus i Cordoba. Et hus, som ikke længere eksisterer, en tid, som nulevende jøder ser tilbage på med sorg, men også med en klar erindring om, hvordan alt pludselig kan forandre sig. Nøglen er ca. 10 cm lang, den ene ende er prydet med davidsstjernen, og den anden, som aktiverer låsen, har blot tre hak, én i hver side af en firkant, som også er gennemboret med tre små huller. Alt sammen noget, der engang passede ind i og kunne åbne en dørlås. Selvom nøglen er ret lille, synes den at veje tungt i hånden på Joachim. Han tænker, at det måske er de mange knuste drømme, som gør, at den synes så tung. Som han står og holder den i hånden, får han igen den tanke at smide den væk, at frigøre sig fra den byrde, som er pålagt ham, men han gør det ikke. Når alt kommer til alt, så har han jo lovet først sin far og ved afrejsen sin mor, at han altid vil passe på den og engang give den videre til sin førstefødte søn.

Han sukker stille og lægger nøglen tilbage i posen, som han lukker med et stykke sejlgarn. Derefter stikker han posen ind mellem sit skiftetøj i kufferten. Så retter han på sit tøj, samler sin bagage og spadserer mod havnen til den tomastede skonnert "Charlotte".

3

”Hallo, hr. Behrend.”

Skipperen, kaptajn Petersen, ser på ham med et udtryk, der afslører, at han er vældig glad for at se Joachim på kajen. Hans stemme lyder rå, og som om han har en svaghed for rom, eller måske har han blot været ude i alt for mange hylende storme? Joachim er allerede irriteret over, at kaptajnen annoncerer hans ankomst, så det kan høres over hele havnen, og kan ikke lade være med at irettesætte manden.

”Eh, det er altså Joachim Israel Behrend,” siger han, da deres øjne mødes.

”Nåh, det er sgu fornemt,” tilføjer kaptajnen.

Det går op for Joachim, at hans fremtræden må synes lidt ynkelig, som han står der i sin gamle overfrakke, en pelshue over kipaen og to nedslidte kufferter i hænderne.

”Fint nok, hr. Jokim,” siger kaptajnen med et grin, går ned ad landgangsbroen og giver Joachim et varmt håndtryk.

”Velkommen til ”Charlotte”, hun er i fin stand og klar til at sejle ud i dag. Det ser ud til, at vi får lidt af en vippetur op til København, ikke usædvanligt på denne tid af året, men det vænner man sig til.”

Petersens skib er af en anseelig størrelse for en tomaster og bliver sejlet af fem mand. En af dem fører Joachim ned til en kahyt med to køjer. Det er koldt i det lille rum, men Joachim får øje på en lille brændeovn i et hjørne. Gennem et pyramideformet glas i dækket kastes et svagt lys ned i midten af kahytten. Sømanden, som viser Joachim til rette, taler ikke tysk og siger noget til ham på dansk, som han ikke forstår. Førend han forsvinder igen, rækker han ham de to kufferter, som han har båret ned for ham. Derpå løfter han en hånd til den strikkede hue som en slags honnør og forsvinder op ad trappen.

Joachim ser sig omkring og opdager, at den nederste køje er optaget, så han indretter sig i den øverste.

Oppe på dækket finder han hurtigt ud af, at hans tilstedeværelse er til besvær for de arbejdende matroser; desuden er luften så iskold, at det tager vejret fra ham. Tilbage i den lille kahyt finder han en lille bønnebog, som Esther har givet ham med på rejsen. Han finder sit bedesjal frem, og langsomt og hviskende, bekymret over, om nogen måtte høre ham, begynder Joachim at læse:

Evige Gud, Din nærhed gennemstrømmer verden. Hvor jeg end går hen, vil Du være nær ved mig på min rejse. Amen.

Der lyder trin på trappen, og Joachim gemmer hurtigt bedesjalet og bogen under sengetæppet. Døren går op, og sømanden fra før snupper i en fart et eller andet fra sin køje, vender sig om mod Joachim og siger: "Klar til at sejle!"

Joachim forstår ham ikke, men det går op for ham, at det nok har noget at gøre med at lette anker.

Et stort smil breder sig på sømandens ansigt, før han igen forsvinder ovenpå til sit arbejde. Joachim er igen alene med sine tanker. Han føler sig usikker og angst over for denne rejse. Angst over at skulle ud på det åbne hav, over kulden og alt det uvisse, som København står for. Han er ked af at skulle skilles fra sin mor, men forstår godt, at hun vil ham hans bedste, og at forretningen i Schwerin sagtens kan klares af moren alene.

"Der er ingen fremtid for dig her i Schwerin," har hun sagt om og om igen. "Rejs til vores venner i København, gift dig med madam Phromckes datter, Rachel, og skab et liv for dig selv."

Joachim ved, at hun har ret. Han vil savne Mecklenburg og sine gamle venner. Hans mor har haft stor succes med at føre sin mands forretning videre, og det er gået fint i mange år, men på det seneste har hendes investeringer

været skuffende. Hun har lært Joachim alt, hvad der er at vide om valuta, veksler og handel, og de manglede aldrig noget, da han boede hjemme. Hun har besluttet at sende sønnen til Danmark, så han kan skabe sit eget liv og få succes. Hun har alt for ofte set unge mænd blive til ingenting, så længe de boede hos forældrene, og hvordan deres forkælede tilværelse og hovmod blev deres nemesis.

"Vores venner i Danmark vil tage godt imod dig, og du rejser på et gunstigt tidspunkt, idet Danmark bringer store profitter hjem fra deres oversøiske kolonier og har undladt at blive involveret i politikken nede i Europa."

Hun overbeviser til sidst Joachim om at tage skridtet og begive sig ud på sit livs eventyr.

Joachim har fuld tiltro til moren, som var vokset i anseelse hos de polske rabbinere. De kaldte hende "dronning Esther", selvom hun naturligvis ikke var adelig, men hendes ligefremme og ærlige fremtræden gav hende en fornem plads i de jødiske handelshuse i Mecklenburg.

Det forekommer Joachim, at der er en pludselig bevægelse i skibet. Han vil ikke miste lejligheden til at se skonnerten sejle ud af Stralsund. Det varme sjal, hans mor gav ham ved afskeden, vikler han rundt om halsen, griber overfrakken og tumler op ad trappen til dækket.

Ganske rigtigt, så er "Charlotte" ved at forlade havnen. Kaptajn Petersen står på broen og råber ordrer til besætningen. Han opdager, at Joachim står på dækket og kalder på ham.

"Hr. Jokim," råber han. "Komm mal hier, jetzt geht's los."

Joachim er irriteret over, at kaptajnen ikke kan udtale hans navn ordentligt, men går alligevel op til ham og ser, hvordan sejlene fanger vinden og får skuden til at bevæge sig fremad. De to mænd står og betragter byen langsomt blive mindre og mindre for til sidst helt at forsvinde bag horisonten.

De er nu på Det Baltiske Hav, og skibet begynder at rulle som en glad hund, der logrer med halen. Desværre er det for meget for den unge Joachim, som på én gang føler, at han bliver løftet i vejret, som om han var et pendul, og efter at have nået den optimale højde svinger tilbage, nedefter, i samme tempo som under opfarten. Det giver et sug i maven på ham og får ham til at føle sig underligt utilpas. Havet er dækket af små, hvide isflager, der driver rundt om skibet.

Vinden er taget til, og Joachim mærker en begyndende svimmelhed. Han undskylder sig over for kaptajnen og nærmest falder ned ad trappen til kahytten, som i samme øjeblik synes at komme ham i møde ved egen kraft. Han bliver løftet i vejret igen og vælter, ude af kontrol, ind ad døren, som svinger åben og rammer ham i panden, hvorefter han lander i den nederste køje. Fortumlet rejser han sig, og det lykkes ham at kravle op i overkøjen, hvor han lukker øjnene, mens han anstrenger sig for ikke at kaste op. Mærkelige lyde fra skibet fylder kahytten. Det er, som om skibet opfører sin egen symfoni; der bliver spillet på instrumenter, han aldrig har hørt før, mens det glider gennem bølgerne. Lyden af træ, som giver efter for havets kræfter, trækker sig sammen og udvider sig, blandet med lyden af tovværk, som slæbes hen over dækket. Han kan svagt høre kaptajn Petersen brøle ordrer til besætningen, som gentager hans ord, som var det en slags sangspil, hvor de syngende svarer solisten. Det varer ikke længe, førend køjen synes at gøre søsygen værre. Der er ingen vej udenom, han må ovenpå for at få frisk luft. Hvis bare han ikke brækker sig på vej op ad trappen. Det lykkes ham at kravle op og i to spring nå rælingen, holde fast med begge hænder, før han tømmer sig selv til havguderne. Pinligt! Hvad må kaptajnen ikke tænke, men han har travlt med at styre skibet og få besætningen til at arbejde med sejlene for at opnå den optimale fremdrift af skonnerten.

”I morgen vil vi være i København,” fortæller kaptajnen Joachim, som har halet sig op på broen for at distrahere sig selv fra søsygen. Joachim nikker tavst og undskylder sig, før han grøn i ansigtet igen søger ned til kahytten.

Det lille rum er koldt, og Joachim har ikke kunnet finde ud af at få ild i den lille brændeovn. Heldigvis kommer danskeren tilbage bærende på et bundt brænde, som han lægger ind i ovnen og antænder med sit fyrtøj. En behagelig varme breder sig i kahytten. Sømanden sætter sig i sin køje, haler en pibe frem fra bukselommen, stopper den med tobak fra en lille læderpose og tænder den med en af gløderne fra ovnen. Kahytten fyldes med en aromatisk tobakssky, som får Joachim til at hoste voldsomt. Danskeren sender ham et blik, som tydeligt udtrykker hans irritation over hosten. Han begynder at tiltale Joachim på dansk, som om han ikke er klar over, at Joachim ikke forstår hans sprog.

Er han virkelig så dum? tænker Joachim, men nikker, som om han forstår sømanden. Han vender sig om i køjen for at få fred, men mærker så, at manden prikker ham i ryggen og laver fagter, som skal betyde, at det er tid til at spise. Manden forsvinder, og Joachim følger efter, ikke for at få noget at spise, men for endnu en gang at ofre til de nordiske havguder.

Efter anden runde af ofringer til bølgerne føler Joachim sig pludselig bedre og opsøger kaptajnen igen. Oppe på broen kommer de to i samtale, og Joachim spørger ham på tysk, hvor ofte han sejler til Stralsund. Petersen fortæller Joachim, at han for det meste gør gode forretninger ved at fragte korn, som bliver solgt på markedet i Schwerin. På hjemturen fragter han som regel tømmer, som der er stor efterspørgsel på efter Københavns store brand i 1728, hvor ni hundrede huse gik op i flammer.

”Vil De tro det, de bygger stadig nye huse efter den store brand, og der er masser af muligheder for en ung mand som Dem, men naturligvis afhænger alt af, om De får opholdstilladelse.”

”Det er jeg slet ikke bange for, hr. kaptajn, for jeg har glimrende anbefalinger fra magistraten i Schwerin, som kan bevidne, at min far var finansrådgiver for prins Ludvig. Min familie har gode forbindelser i København, og min mor har fortalt mig, at det nok skal gå.”

”Nåh ja, hvis din mor siger det, så skal det nok passe,” mumler kaptajnen sarkastisk.
Derefter hæver han stemmen, smiler og tilføjer: ”De skal nok klare den, unge mand.”

Hans højre hånd forsvinder i jakkelommen, og ligesom sømanden i kahytten haler han en pibe frem, som han efter flere mislykkede forsøg får tændt med sit fyrtøj. For at vise sin venlighed rækker han piben til Joachim, som dog afviser tilbuddet. Han har ikke i sinde at begynde at ryge, desuden vil det sikkert gøre ham syg igen.

Kaptajnen fortsætter: ”Vores land er i en meget gunstig situation, hr. Jokim, specielt med vores kolonier i Caribien og i Indien. De rigeste i København for tiden er dem, der handler oversøisk og bringer deres profitter hjem. Selv slavehandlen har været gunstig for Danmark, men det er ikke noget, jeg bryder mig om.” Han tager piben fra munden, spytter ud i havet og fortsætter. ”De vil selv få det at se, alle disse store villaer og fornemme bygninger, som købmændene har været i stand til at bygge af de profitter, de får ud af at handle med de sorte! Føj for den lede.”

Joachim forstår godt, hvad kaptajnen mener, og glæder sig stille over at have mødt en god og retfærdig mand i kaptajn Petersen. Esther har fortalt Joachim, at familien kom i kontakt med kaptajnen i forbindelse med et lån, som han fik fra indflydelsesrige jøder i København, hvor hans forældre lånte penge af Levin Moses Mariboe. Denne vekselerer satte kaptajnen i forbindelse med Joachims far, som på et tidspunkt foreslog hr. Petersens familie at investere i et handelsskib og optage handel med købmændene i Mecklenburg. Sønnen

Rasmus var kun midt i tyverne, men kendte allerede til sejlads i de danske farvande. Han tog udfordringen op og begyndte sejladsen til de baltiske kyster med skonnerten "Charlotte".

"Tilfældighedernes mystiske sammentræf, hr. Jokim," siger kaptajnen og kigger på Joachim.

"Joachim, hr. kaptajn, der er et A efter O'et." "

Javel, unge mand, det kan der vel nok blive råd til. Jeg kan vel lære at udtale Deres navn korrekt, før vi ankommer til København," siger han grinende og spytter igen ud i havet.

De står tavse et stykke tid, det er stadig bidende koldt, og der er sne i luften, men ude over vandet bryder solen igennem.

Hele dagen fordriver Joachim tiden i kahytten på "Charlotte" med at læse eller dagdrømme. Den danske sømand kommer og går, men har for det meste travlt med sejlene oppe på dækket og den konstante måling med blyloddet for at sikre, at dybden i havet er forsvarlig under overfarten. Han præsenterer sig endelig for Joachim og fortæller, at hans navn er Anders Hoyer. Da mørket sænker sig, og det bliver aften, sidder Joachim på kanten af køjen og finder den aftenbøn, hans mor lærte ham, fra han var ganske lille. Han finder sit bedesjal frem, hopper ned på gulvet og begynder at vugge frem og tilbage, mens han stille reciterer fra bogen.

Vi priser Dig, Evige, vor Gud,
verdens Konge, Dit ord byder aftenens komme, Din visdom åbner himlens porte.Din indsigt lader tider skifte og årstider veksle, og Din vilje sætter stjernerne
på deres kurs på himlen. Du skaber dag og nat, får lyset til
at vige for mørket – og mørket for lyset. Du får dag til at svinde og nat til at bryde frem, og Du adskiller dag fra nat. Du byder over himlens hærskarer. Vi priser dig,

Gud,
ved Dit ord bliver skumring til aften.

Med den ene hånd holder Joachim fast i dørstolpen, så skibets bevægelser ikke kaster ham omkuld. Den lille kahyt giver ham en følelse af sikkerhed selv her midt ude på havet. Fra Davids Salmer læser han ordene: *Skærm mig under dine vingers skygge!* Han gentager bønnen igen og igen. En dyb fred omslutter ham, og han kravler stille op i køjen, hvor han hurtigt overgiver sig til en tiltrængt søvn.

Joachim vågner op midt om natten ved sømanden Anders' højlydte snorken. Livet på havet er hårdt, og besætningen deles om arbejdet. Hver mand får lov til at sove i et par timer, før han bliver afløst og igen må tilbage og tage sin tørn. De arbejder med sejlene eller kravler op i masten på udkig efter eventuelle andre skibe eller vejrforhold, som kan udgøre en risiko for sejladsen.

Sømandens snorken får Joachim til at mindes den hund, som fulgte ham gennem hans opvækst. Han døbte den Schmutz, fordi den altid var snavset og kun måtte være i en krog i køkkenet. Nogle gange lykkedes det hunden at liste op og gemme sig under Joachims seng. Så lå hunden der og snorkede, så det var umuligt for Joachim at få nogen søvn. Det endte selvfølgelig altid med, at Schmutz blev smidt ud og skuffet måtte liste ned i køkkenkrogen igen.

En anden sømand, Jack, kommer på et tidspunkt ind og vækker Anders. De to mænd rumsterer omkring i et stykke tid, men forsvinder så op til deres arbejde.

Joachim fornemmer, hvordan søvnen langsomt overmander ham igen, men pludselig er det, som om hans far står ved siden af køjen og kigger på ham med en streng mine.

”Du skal passe på nøglen, Joachim,” siger han iklædt sit ligklæde og med ansigtet så tæt på Joachims, at denne kan fornemme den dødes kulde. Faren fortsætter:

”Nøglen skal altid minde dig om, hvor vi kom fra; at du er jøde, og at vi ikke er velkommen nogen steder. Vi flytter altid, og vi har aldrig et trygt hjem, vi kan kalde vores.” Hans øjne lyser foruroligende i mørket, og hans ånde lugter råddent.

Joachim vågner med et sæt. Hans drøm har skræmt ham fra vid og sans. Sveden løber ned over hans ansigt, og hjertet banker vildt.

”Den forbandede nøgle,” hvisker han. Hvorfor i alverden skal han plages med den gamle historie, og hvorfor insisterede Esther på, at den forbandelse skulle gå videre? Joachim overvejer, om han skal smide nøglen overbord. Måske vil det forhindre, at hans far dukker op i hans drømme igen. Hvis nøglen ligger på bunden af Østersøen, vil den så stadig have magt over ham? Der forekommer ham en vis tilfredshed ved forestillingen om hans far samt nøglen, og at nøglen for evigt vil ligge på bunden af havet. Oven på drømmen er det umuligt for Joachim at sove igen, så han ifører sig sin varme overfrakke, hue og vanter og går op på dækket. Der synes ikke at være andre oppe med undtagelse af styrmanden og en enkelt sømand, som står i stævnen. Styrmanden nikker genkendende til Joachim og spejder ud over havet, hvor nogle store isflager har revet sig løs fra den svenske kyst og langsomt driver mod syd. Snefygningen er løjet af, men vinden er iskold.

Joachim begynder at tvivle på, om de vil nå København inden middagstid næste dag. Han sætter sig bag nogle trækasser og forestiller sig, hvordan det vil blive, når han mødes med den jødiske familie. Hans mor har, som hun har for vane, forberedt hans komme ned til mindste detalje, og der har været flittig brevskrivning frem og tilbage i lang tid. Det mest foruroligende

ved forberedelserne var, da hans mor en dag kaldte ham ind på sit kontor og fortalte ham:

”Du skal vide, Joachim, at én af betingelserne for, at du kan bo i Danmark, er, at du bliver gift med en derboende jødisk kvinde, og at du har et fag, som du kan ernære dig ved. Jeg forstår, at det er noget af en overraskelse for dig, og at du sikkert har dine egne overvejelser om det, men da det ikke længere er muligt for mig at underholde dig her, og da dine muligheder er så begrænsede i Schwerin, er det nødvendigt, at du tager afsted. Forstår du, min søn?”

Joachim blev i sandhed chokeret, da han forstod, hvad der forventedes af ham. Samtidig vidste han, at hans mor aldrig ville sætte ham i en situation, som han ikke kunne klare. Hans mor fortalte ham om Levin Moses Mariboe og om madam Phromcke og hendes datter, Rachel, som han åbenbart skulle giftes med. Havde hans far foreslået noget lignende, ville Joachim være flygtet ud af stuen, men med moren var det anderledes, det var en velgennemtænkt plan. Det eneste foruroligende var tanken om at skulle være sammen med en kvinde, som han aldrig havde mødt. Naturligvis havde Joachim tanker og fantasier om kvinder, men det var noget, han kun kunne tale med sin bedste ven, Benjamin, om.

Joachim bliver revet ud af sine tanker, da styrmanden råber hans navn og peger ud over vandet, hvor en brigantine netop passerer ”Charlotte”. Det amerikanske flag vajer fra masten, og det var helt sikkert det samme skib, Joachim så i Stralsund. Skibet overhaler dem nemt og forsvinder derefter i natten. Synet får Joachim til at glemme de dunkle tanker, drømmen om hans far og nøglen han gav ham.

Han bliver stående ved rælingen lidt endnu, men bliver for kold og må igen kravle nedenunder til den varme kahyt. Det lykkes ham at sove et par timer, inden han bliver vækket ved lyden af Anders Hoyer, som rumsterer med

brændeovnen, mens han stille fløjter og klart fornøjet fjærter. Han hilser et kort "godmorgen", inden han forsvinder ud ad døren. Besætningen mødes til davre, hvor kaptajn Petersen informerer om sejladsen og fordeler de opgaver, som skal klares før ankomsten til København. Joachim, som nu er meget sulten, tager en rask beslutning om at spise, hvad der bliver serveret, og ikke bekymre sig om, hvorvidt maden er kosher eller ej.

Kaptajnen tager ordet og fortæller, at skibet på grund af isen er sat en halv dag tilbage.

"Det betyder, at vi enten aflaster i Dragør eller fortsætter til hovedstaden. Jeg tror selv, at Dragør er en dårlig løsning, da vi så skal betale for fragten over land, og det kan blive dyrt. Derfor har jeg besluttet, at vi fortsætter op gennem Øresund og lægger til i Nyhavn som sædvanlig. Jeg tager chancen og håber, at havnen ikke er lukket af isen, og at vi kan lægge til kaj inden aften."

Kaptajnen har sluttet sin lille tale og retter blikket mod tallerkenen med de brasede kartofler og de kogte kødstykker.

Efter at Joachim er færdig med at spise, vinker kaptajnen ham over og beder ham sætte sig ved hans side.

"Lige et par ord med på vejen, hr. JoAchim."

Joachim bemærker, at kaptajn Petersen endelig gør sig umage og udtaler hans navn korrekt.

"De vil sikkert hurtigt finde ud af, at vi gør tingene lidt anderledes end i den by, De kommer fra. For eksempel siger danskerne tingene ligeud, hvad der nu falder dem ind. Det kan godt virke lidt stødende på fremmede, men det er nu engang sådan, det er. Fremmede kalder os ofte "brovtne" og endda "primitive", men det er blot, fordi de ikke forstår os. En anden ting, unge mand, københavnerne er ikke så vant til at se jøder i deres anderledes tøj, så De

vil begå Dem vel, hvis De toner lidt ned for den religiøse påklædning, hvis De forstår, hvad jeg mener?"

Joachim nikker forstående.

"Og sluttelig, min unge ven," kaptajnen ser på ham med et glimt i øjet. "Hvis der er nogen, der prøver på at genere Dem, så bare kom til mig, og de skal få med mig at gøre. Jeg kan forsikre Dem om, at kaptajn Petersen ikke er sådan at have som fjende. Jeg kender jo Deres familie og venner her i landet, og nu er De også en del af min familie."

Joachim kan se, at kaptajnen mener det, han lige har sagt, og rækker hånden frem for at besegle ordene. "Tusind tak, kaptajn."

"Derfor ikke!"

Joachim bukker og slipper kaptajnens hånd. Joachim har nu fået sin første danske ven, og han ser med forhåbning på fremtiden – på trods af at alt andet er uvist og bekymrende.

4

Det er tidligt på aftenen en kold vinterdag i 1783, da skonnerten "Charlotte" runder Kongedybet. Joachim står ved rælingen og iagttager de snedækkede tage, som rager op over hovedstadens beskyttende volde. "Charlotte" sejler gennem havnen og ind mod Nyhavn, som heldigvis er delvis isfri. Klokken er kun fire, men konturerne fra de mange bygninger står skarpt imod tusmørket. Spiret fra Vor Frue Kirke rager stolt op mod himlen, som om det vil fortælle, at 'her er det mig, der bestemmer'. Sejlene bliver bjærget ved indgangen til kanalen, og en lille båd drevet af seks stærke roere kommer dem i møde for at navigere skonnerten til kajs. Kaptajnen finder en ledig plads imellem de andre sejlskibe, som allerede har lagt til.

Joachim skynder sig ned i kahytten, finder sin bønnebog frem fra under hovedpuden og pakker den ned i kufferten. Derpå går han igen op på dækket for så hurtigt som muligt at kunne gå i land og sætte benene på fast grund.

Fra skibet betragter han den livlige scene på gaden. Farverige bygninger i tre etager står side om side langs havnen. De nederste rummer restauranter, og Joachim bemærker nogle smukke damer på anden sal, som sidder bag de lukkede vinduer. Det ser ud, som om de spejder ned mod skibene efter potentielle kunder.

Der er et leben på kajen, hvor alskens gods er stablet op foran de forskellige skibe. Kaptajn Petersen går frem og tilbage, mens han råber ordrer til sin besætning. Der er en rumlen af hestevogne og lyden af tunge kasser, som bliver læsset fra skibene. Rasmus har for travlt til at tage sig af Joachim, som må prøve at finde ud af, hvordan i alverden han nu skal komme videre på sin rejse. Han hanker op i kufferten og begynder at vandre ned ad kajen. Gaden er sparsomt belyst af tranlygter, men fra nogle af skibene brænder fakler og kaster et flimrende skær over gaden. Joachim lægger mærke til tre fordrukne sømænd, som holder hinanden oprejst, mens de synger en eller anden populær skillingsvise. Et øjeblik ser det ud, som om de alle er ved at dratte i kanalen, men i sidste øjeblik vakler de tilbage og fortsætter ned ad kajen.

På hjørnet af Lille Strandstræde kommer to natvægtere slæbende med en kvinde, hvis kjole er revet itu, og blodet render ned ad hendes ben. Joachim vender sig i væmmelse og ved ikke, hvad han skal gøre af sig selv, idet han i det samme mærker nogen banke ham blidt på ryggen. Det er kaptajn Petersen, som er fulgt efter ham.

”Hør her, unge mand,” siger han på tysk. ”Nyhavn er vist ikke et sted for dig, kan jeg se. Her er alt for mange fulde søfolk og prostituerede, det er ikke noget for en ung jødisk mand, som er i København for første gang. Nu finder jeg en droske, som kan køre os til Skindergade. Vi kunne faktisk godt gå,

men det er mørkt nu, og jeg har ikke lyst til at ende i ballade eller falde i noget af alt det skarn, der ligger på gaden."

Joachim står tilbage med sin kuffert, mens kaptajnen forsvinder ned ad gaden. Joachim ser pludselig, at et af skibene ved kajen er skibet "Washington", som passerede dem i Østersøen. De er ligesom "Charlotte" ved at aflæsse deres varer. De stabler store kasser med boa-te, stålstænger og andre uspecificerede kasser op på brostenene. En af sømændene, den sorte, som hilste på Joachim i Stralsund, løfter høfligt kasketten og råber et eller andet på engelsk, som Joachim ikke forstår, så han smiler bare, holder hånden op til kipaen og vinker tilbage, hvilket fremkalder en høj latter fra manden.

I mellemtiden har kaptajn Petersen fundet en droske og hjælper Joachim op med sin tunge kuffert. De kører gennem de mørke gader, og fem minutter senere ankommer de til adressen i Skindergade.

Huset var i tre etager. Derinde bag muren skjulte hans nye liv, hans kommende kone og hendes mor sig. Et skilt i stueetagen viste, at her havde en buntmager sit værksted. De store vinduer forbavsede ham, men kaptajnen forklarede ham senere, at Danmark ikke længere var bundet af det norske glasmonopol, og at de større vinduer nu kom fra Frankrig.

Hvem åbner nu døren? tænker Joachim og føler blodet stige ham til hovedet. Det er for sent at fortryde nu, og der er langt til Schwerin og til alt, hvad han har forladt. Midt i panikken opdager han, at der sidder en mezuza[3] til højre på dørstolpen. Man er åbenbart ikke bange for at vise, at man er jøde her i byen, tænker han.

Han er lige ved at besvime og har det, som om han skal kaste op, da kaptajnen endelig tager fat i dørhammeren og banker tre gange.

Der lyder hastige skridt bag den lukkede dør, lyden af en nøgle, der drejes rundt, og endelig bliver døren åbnet af en stuepige, der holder et lys i en

[3] En lille dekoreret beholder med en velsignelse på hebraisk, som observerende jøder berører, før man går ind.

stage op for at se, hvem der står ude på gaden. Da hun genkender kaptajnen, lyser hendes ansigt op.

”Jamen, så kom dog indenfor, de herrer,” siger hun og viser dem ind i en stor entré.

”Jeg skal straks hente madam Phromcke og fortælle hende, at I er ankommet.” Hun kigger undersøgende på Joachim og smiler skælmsk.

”Man har ventet på hr. Behrend hele dagen,” fniser hun og nejer. ”Vi bor oven på buntmagerens forretning, lad mig vise jer vej.” Hun drejer rundt og går forrest op ad trappen til førstesalen.

”Kaptajn Petersen!” lyder en begejstret stemme, idet madam Phromcke åbner døren til lejligheden.

”Og hr. Behrend! Hvilken overraskelse,” siger hun og klapper i hænderne og fortsætter:

”Vi har ventet hele dagen og var ikke sikre på, om ”Charlotte” ville klare isen, nu da vejret pludselig er blevet meget koldere. Vi var nede i Nyhavn og så, at der var en del isflager i vandet. Nåh, men her er I altså. Kom dog indenfor og varm jer ved kakkelovnen. Alma, vil du være sød at kalde på Rachel?”

Der bliver vekslet håndtryk. Hun retter sin opmærksomhed mod Joachim.

”Ser De,” siger hun og smiler, ”kaptajn Petersen er en af vores gamle venner, og det var så belejligt, at han var i stand til at samle Dem op i Stralsund.”

Hun skal til at fortsætte, men bliver afbrudt, da døren til en tilstødende stue går op, og en ung pige træder ind. Hun er iført en lang, hvid kjole. I halsen omkranser en broderet brokadekrave hendes lyse hud. Ærmerne dækker kun hendes arme halvt og ender ligeledes i brokadefrynser, et mønster, som gentages halvvejs fra livet og ned ad kjolen, som når helt til fødderne. Joachim

ser straks, at hendes ansigtsudtryk er venligt. Øjnene er mørkebrune, hendes lange hår er sort og sat op i en knude, men lokker falder legende ned langs hendes kinder. Hun folder sine blege hænder, der ser ud, som om de aldrig har set hårdt arbejde, og ser lidt forlegent og usikker på Joachim. Det lykkes hende endelig at smile, men hun er for generet til at række ham hånden. Efter en lidt pinlig tavshed får hun endelig fremstammet et "Velkommen, hr. Behrend."

Underligt, at hun ikke tiltaler mig på tysk, tænker han, men får så selv sagt et lidt komisk

"Tusind tak", sådan som hans mor har instrueret ham.

"Sig tak til alting i Danmark, de er helt optaget af deres takken," var noget af det sidste, Esther formanede ham, før han tog afsted.

Hans lidt komiske udtale får Rachel til at le, og han føler rødmen stige til ansigtet. Måske skal jeg slå over i tysk, tænker han, men kan ikke finde på noget at sige.

Til hans store held viser stuepigen sig igen og beder herskaberne til bords i spisestuen.

Stuen er stor. Der er tre vinduer, der vender ud mod gaden. I midten står et stort egetræsbord dækket med danske porcelænstallerkener, krystalglas og poleret sølvbestik samt fade med kolde retter. Kaptajnen ser ud til at føle sig godt tilpas i familiens selskab, men står andægtigt bag ved stolen, indtil madam Phromcke siger "Værsgo", og alle sætter sig. Joachim lægger mærke til, at kaptajnen ser dødtræt ud. Ikke så underligt efter dagene til søs.

Værtinden indleder måltidet med en velsignelse.

"*Baruch ata Adonai Eloheinu melech ha'olam hamotzi lechem min ha'aretz*"

Alma serverer kylling og alskens andet, og Joachim bemærker, at det ikke er meget anderledes, fra hvad han er vant til hjemmefra. Madam Phromcke har strategisk placeret datteren lige over for Joachim, som nu, selvom han er svært sulten efter rejsen, har mistet appetitten af bar nervøsitet.

Her sidder jeg over for min nye kone, og vi kender slet ikke hinanden, tænker Joachim. Kaptajnen, derimod, langer til fadet, som om han ikke har spist i dagevis. Han løfter med jævne mellemrum sit glas og udbringer skål og gode ønsker for familien og de to unges fremtid.

Under samtalen ved bordet, som nu foregår på dansk, og som Joachim slet ikke forstår, kan han ikke lade være med at betragte sin kommende kone. Hendes ansigtstræk er fine, og hendes øjenbryn danner harmoniske buer over hendes opmærksomme øjne. Joachim har svært ved at gætte hendes alder, men hun kan ikke være meget ældre end atten år.

Kaptajnen har nu helt overtaget samtalen ved bordet, og den gode vin har gjort sit, og han er helt umulig at stoppe. Rachel smiler høfligt, og indimellem kan Joachim se, at hun også betragter ham undersøgende. Måltidet synes at vare en evighed. Gennem det åbne vindue hører Joachim nattevægteren synge, at klokken nu er ni. Madam Phromcke er i dyb konversation med kaptajnen, og Alma har netop bragt desserten. Det er, efter endnu en times dansk samtale, tid til at bryde op. Kaptajnens gang er lidt usikker, da han endelig rejser sig og takker af for i aften.

”Tak, og god aften, kære fruer, jeg overlader denne unge mand I jeres varetægt og ønsker alt godt for deres fremtid.” Alma rækker kaptajnen hans hat.

Han kysser fruens hånd, og de siger igen en mængde tak til hinanden, før kaptajnen vakler ned ad trappen. Han nynner stille en gammel vise, mens han forsvinder ud i natten.

Madam Phromcke vender sig mod Rachel og siger: ”Mon ikke det er tid til, at vi får Joachim op på sit værelse, så han kan tørne ind for natten. Alma kan vise vej.”

Joachim hanker op i de to kufferter og følger efter Alma op på tredjesalen. For hvert trin synes kufferterne at veje mere, og da de endelig når

op, er han så udmattet, som havde han vandret hele dagen. Han smider bagagen på gulvet og finder natpotten, som kigger frem under sengen. Efter at have tisset og lagt låget på sætter han den uden for døren, så stuepigen kan fjerne den om morgenen.

Værelset er rummeligt og vender mod øst, og det vil blive dejligt lyst om dagen, tænker han. Der står en bred seng, en servante, et skrivebord og en gammel plyssofa. En bogreol under vindueskarmen fuldender et hyggeligt værelse. På et lille natbord står en tændt petroleumslampe, som stuepigen sikkert har tændt, før han flyttede ind. Joachim lægger sig fuldt påklædt på sengen og lader tankerne flyve indtil søvnen overtage bevidstheden.

Han vågner tidligt om morgenen. Det er stadig bælgmørkt. Der er en skramlen og råben nede fra baggården. Joachim åbner et vindue for at se, hvad der foregår. En iskold brise slår ham i møde. Det er natmændene, som er ved at tømme latrinerne. De har taget dækket af et stort, udgravet hul, og stanken breder sig hurtigt, så hurtigt, at Joachim straks bliver dårlig af den kvalme lugt og smækker vinduet i igen. Han siger en kort bøn og takker sin gud for, at det ikke har været hans skæbne at skulle tømme lokummer. Han forsøger at sove lidt igen, og det lykkes, indtil han lidt senere bliver vækket. Denne gang af Alma, som forsigtigt banker på hans dør og forkynder, at morgenmaden er serveret i spisestuen. Joachim sætter sig på sengen og siger med lav stemme:

”Jeg vil takke Dig, Levende og Evige Gud, for Du har givet mig min sjæl tilbage med kærlighed; stor er Din trofasthed.”

Uden for vinduet ringer klokkerne fra Vor Frue Kirke til morgenandagt.

Madam Phromcke er allerede i gang med morgenmaden, som består af grød, brød og te. Hun kigger smilende på Joachim og taler til ham på tysk.

”Vi bliver nødt til at lære Dem dansk så hurtigt som muligt, da det bliver vanskeligt for Dem kun at kunne tale på tysk. Selvfølgelig er der mange

her i byen, som vil kunne forstå Dem, men det er nu dansk, de fleste hovedsageligt taler. Jeg har arrangeret en dansklærer, en hr. Isac Cohen, han kommer allerede i eftermiddag." Madam Phromcke lægger varsomt en hånd på Joachims arm og fortsætter:

"Jeg skal nok forklare myndighederne, at De er ankommet, og jeg har bestemt at fortælle dem, at De vil starte et kartun-trykkeri, og at De har medbragt egen kapital til foretagendet. Naturligvis er det bare et påfund for at få Dem ind i landet, hr. Joachim, men det er der jo ingen, der behøver at vide, vel?"

Joachim lytter interesseret imellem skefulde af havregrød og tænker sit. Mon den kære madam Phromcke er klar over, hvor vanskeligt det kan være for en jøde at bosætte sig i Danmark?

Han bliver forstyrret i sine tanker, da Rachel viser sig i døren iført en blå linnedkjole under et rødt forklæde fuld af malerpletter. Hun bliver klar over, at hun er braset ind i deres samtale, men retter blikket mod Joachim.

"Kunne De tænke Dem at se mit arbejdsværelse?" spørger hun og sender Joachim et indbydende smil. Derefter sender hun moren et spørgende blik.

Moren nikker billigende. Hun forstår, at de to unge mennesker nu må lære hinanden at kende, hvis hele arrangementet med giftermålet skal lykkes.

"Gå bare med Rachel, hr. Joachim. Min datter er faktisk ret talentfuld."

Joachim ved ikke rigtig, hvad de taler om, men rejser sig og bukker for begge kvinderne.

"Med glæde," siger han og følger efter Rachel.

Hun fører ham gennem en korridor hen til en dør. Han kan ikke lade være med at lægge mærke til hendes slanke hånd, som griber om dørhåndtaget. Idet hun åbner døren, bliver han stående bag hende i forbavselse. Værelset er fuldt af malerier og lærreder i alle størrelser, som er stablet op langs væggene. I

midten af rummet står et staffeli med en overdækket ramme. Rachel går hen og fjerner klædet, som afslører et billede af en ung kvinde siddende ved en sø. Hun er klædt i en hvid, lang kjole og holder en paraply i hånden.

Joachim har svært ved at finde de rigtige ord, men får endelig mælet.

"De er kunstner, frøken Rachel! Hvornår begyndte De at male?"

"Så snart jeg kunne holde på en pensel."

"Jeg kunne for eksempel lave et maleri af Dem, hr. Joachim," siger hun og ler hjerteligt.

"Det tror jeg ikke er en god idé, trods Deres naturlige talent, desuden, hvem ville bryde sig om et maleri af mig?"

Mens hun taler, falder en lok af hendes hår tilfældigt ned langs kinden. Joachim må se væk for ikke at vise sin forlegenhed. Han kan ikke lade være med at tænke på sit eget udseende. Hans sorte, krøllede hår, som han reder tilbage i en pisk, stik imod den for tiden mere konservative, traditionelle jødiske mode. Hvordan i alverden kunne han ønske sig et maleri?

"Jamen, jeg synes, Deres fremtræden er yderst interessant og kunne blive et godt maleri." fortsætter hun.

"Interessant?" Joachim ved ikke, om det er et kompliment, eller om hun gør nar ad ham, så han skifter emne.

"Hvem er damen i Deres nye maleri?"

"Hun er også lidt af en maler, men jeg tror, hun gør det mest for sjov og for at holde mig med selskab. Hun tilhører den sefardiske menighed ligesom os. De vil møde hende én af dagene, da hun er min bedste veninde og ofte kommer forbi."

"Jeg skal koncentrere mig om at lære dansk. Min lærer, hr. Cohen kommer forbi i dag for at give mig min første introduktion til sproget. Min mor har givet mig en anbefaling fra magistraten i Schwerin, som skal hjælpe mig til at blive i København."

”Fint,” siger Rachel lidt skuffet og ser ned på sine pensler.

”Måske kan vi fortsætte vores samtale senere,” siger hun, løfter begge arme og retter på håret.

Joachim undskylder sig og går tilbage til madam Phromcke, som er i færd med at instruere Alma om dagens opgaver. Da hun er færdig med at uddelegere arbejdet, rækker Joachim hende det brev, som hans mor har givet ham som anbefaling for magistraten og byrådet i København. Det er skrevet på tysk, men lyder oversat således:

Jochim Israel Behrends far, Israel Behrend, har gennem mange år tjent Hans Højhed Prins Ludvig som hofjøde og rådgiver i finansielle foretagender til stor tilfredshed for Prinsen. Hans eneste søn, Joachim Israel Behrend, har i de sidste seks år hjulpet sin mor i hendes rådgivende virksomhed til største tilfredshed. Han er en flittig handelsmand og har aldrig været i strid med nogle af de på stedet lovgivende autoriteter. Vi anbefaler ham og ved, at han vil fortsat stå ved sin høje moralske standard.

Madam Phromcke læser brevet højt og er yderst tilfreds og tilføjer:

”Jeg vil også indhente nogle gode ord fra ældrerådet i synagogen for en sikkerheds skyld. Man kan aldrig have for mange anbefalinger. På den måde skal vi nok få den rigtige tilladelse, hr. Behrend.”

Hun bliver afbrudt af en kraftig banken på hoveddøren.

”Alma, vil De være så venlig at se, hvem det er?”

Stuepigen iler ned ad trappen og åbner. Udenfor står en lille, tyk mand. Hans ansigt er dybrødt, som man ser hos nogle alkoholikere. På næsen har han et par små briller, som hele tiden glider ned, og som han konstant skubber på plads.

”Jeg er her for at lære den nyankomne dansk,” siger han til Alma. Uden at vente på hendes svar træder han forbi hende ind i entreen. Efter i hæsblæsende fart at have besteget trappen til førstesalen rækker han hånden

frem og tiltaler Joachim på spansk. Han ser dog hurtigt, at hans nye elev ikke reagerer på det spanske, så han skifter til tysk.

"Jamen, taler De ikke spansk, unge mand? Jeg troede ellers, at De var af den sefardiske gren af jødedommen. Var det ikke Spanien, Deres familie oprindelig kom fra, Cordoba, hvis jeg har forstået det rigtigt?"

"Vi talte ikke ladino i hjemmet i Schwerin, vi talte kun tysk," svarer Joachim lidt beklemt.

"Nåh." Hr. Cohen holder en pause og synes lidt skuffet.

"Jamen, så tager vi den på tysk, men lad os koncentrere vores samtale om at lære Dem dansk."

De sætter sig ned ved bordet i spisestuen, og hr. Cohen begynder sin dansktime.

Joachim bliver hurtigt forvirret. Tysk, som han er så vant til, synes logisk, hvorimod dansk forekommer ham mere simpelt og kludret. Efter en halv time har han blandet ordene så meget sammen, at hr. Cohen dækker ansigtet med sine hænder og stønner opgivende. Han haler en lille flaske med cognac op af lommen og styrker sig ved den ædle drik, som kun intensiverer hans ansigtsfarve, men ikke hans tålmodighed. Til sidst har han fået nok.

"Kære unge mand," siger han og tørrer sveden af panden.

"Jeg tror, vi må fortsætte om et par dage."

Joachim nikker tavs og fører ham ned til gaden.

"Mangler takker," siger han prøvende.

Hr. Cohen ser på ham, nærmest som om han er fornærmet, og skynder sig hen ad fortovet.

Rachel sidder alene tilbage i sit arbejdsværelse, efter Joachim er gået til sin dansktime. Hun træder tilbage for at iagttage sit maleri og dækker det forsigtigt med et linnedklæde.

Hun kan ikke rigtig vænne sig til sin nye situation. Hvordan bør hun reagere over for en mand, som pludselig er dumpet ned i hendes hverdag og er blevet præsenteret for hende som hendes kommende ægtemand? Det er kun en måned siden, at hun blev kaldt ind til sin mor og fik nyheden om, at der var en mand på vej, som hun skulle giftes med. Hvor vidunderligt det var, at han var en jødisk mand med et godt omdømme, tysktalende og veluddannet i handel og pengesager. Han var ovenikøbet sefardim og kunne, som tilhørende den portugisiske gren af jødedommen, uden store hindringer bosætte sig i Danmark.

"Og tænk," havde moren fortsat, "I kan bo her i huset og tage jer af mig i min alderdom."

Hele hendes liv var allerede blevet arrangeret. Ingen havde spurgt hende, hvad hun syntes. Rachel var ikke blevet imponeret og var stormet ud af stuen. Det var respektløst, men hun kunne ikke høre på mere.

Hvad med min kunst, tænker hun, som hun står alene og lidt fortabt i sit arbejdsværelse.

Skal jeg bare sidde her og sy og indimellem føde børn, mens han har det meste af sit liv uden for hjemmet? Der er ingen på Kunstakademiet, der bryder sig om kvindelige malere, ja, vi er ikke engang tilladt adgang. Hun stamper af vrede i gulvet. Der er ingen vej udenom, tænker hun trist til mode. Underligt, at de begge mistede deres fædre i en ung alder, men det gør jo ikke tingene lettere. Han virker på hende, som om han også er lidt beklemt ved situationen. Hendes eneste trøst lige nu er, at han er veluddannet og i det mindste har udsigt til at kunne underholde både moren og hende selv.

For at dulme vreden besøger hun sin veninde Miriam, som ligesom hun selv ikke er gift, men som er lidt ældre og lever for sig selv i en lejlighed i Nyboder. Rachel skynder sig ned ad Bredgade. Luften er kold, og vinden vedvarende, men hun er stadig vred og tænker ikke så meget på kulden. Miriam

er til hendes held hjemme, og sammen beslutter de sig for en lille udflugt. De spadserer sammen hen ad gaden. De går raskt til og passerer bastionerne ved Kastellet. Et par soldater i funklende nye uniformer sender de to unge damer charmerende smil, da de passerer Østerport, smil, som Rachel ignorerer, men Miriam gengælder. De to unge kvinder har været veninder fra barnsben, og Rachel ved, at hun kan betro sig til Miriam om alle sine bekymringer. Hun vender sit ansigt mod veninden.

"Hvordan skal det alt sammen gå for mig ved at blive gift med en mand, som jeg slet ikke kender? Jeg har overhovedet ingen erfaring i husholdning, for ikke at nævne den romantiske side, som slet ikke tiltaler mig, i hvert fald ikke med en fuldstændig ukendt mand. Kan du sige mig det, Miriam?"

"Uden at du ved det, Rachel, så er du faktisk meget heldig." Miriam tager Rachel i armen.

"Ham din nye fremtidige mand ved sikkert lige så lidt om kærlighedens mysterier som du selv. Desuden er giftermålet først planlagt til foråret, og i mellemtiden kan I nå at lære hinanden bedre at kende. Du skal se, det skal nok gå."

Da vejret pludselig skifter til truende skyer, og en kold, stikkende regn kommer dem i møde, vender de om og vandrer tilbage gennem porten og ind i byen. De finder ly i en lille café inden for voldene. En tjener serverer te og småkager, som de nyder, mens de tørrer regnen af tøjet og finder varmen fra en kakkelovn i hjørnet af lokalet. Miriam forsøger at trøste Rachel.

"Måske kan jeg hjælpe dig lidt, kære. Selvom jeg ikke har megen erfaring udi de ægteskabelige regler, så har min salige mor ofte fortalt mig, at ægteskabet nødvendigvis ikke har så meget med kærlighed at gøre. Det handler mere om venskab." Miriam nipper til teen, mens hun forklarer.

”Det drejer sig mere om venskab imellem to mennesker, Rachel. Hvis I kan lære at blive gode venner, så kommer resten nok af sig selv, og måske finder I endda den så omtalte kærlighed.”

Rachel tænker sit. Hun ved godt, at Miriam har elskere og slet ikke bekymrer sig om faste forhold eller om, hvad folk tænker om hende. Hun bor alene i den lille lejlighed i Nyboder og er lykkelig over at være ugift, noget, Rachel både er lidt misundelig over, men også synes er lidt forargeligt. Hun ved godt, at Miriam med sine tyve år og gode udseende ville være en stor gevinst for enhver mand, som søger en smuk kone, men Miriam har valgt at være en fri kvinde, hvilket har gjort hende lidt upopulær i synagogen og i de velhavende jødiske familier, som gerne så deres sønner gift med en smuk jødisk kvinde og ikke synes godt om en selvstændig kvinde, der lever for sig selv og har valgt et andet liv.

Rachel kigger over kanten på sin tekop og betragter veninden, der sidder over for hende. Hun er altid simpelt klædt, en lang, rød bomuldskjole, som er åben i halsen. Skuldrene er dækket af et fint broderet sjal, som er samlet med en broche ved kjoleudskæringen. Hendes barm er fyldig, men livet smalt. Ansigtet har en mørk glød, og håret er kulsort ligesom øjenbrynene, der i fine symmetriske buer omkranser hendes altid vagtsomme og engagerede blik. Mest af alt er Rachel lidt jaloux på hendes læber, som er så velformede og kun sjældent skjuler hendes hvide tænder.

Bare jeg så ud som hende, tænker hun, skønt hun slet ikke behøver det.

”Du skal have tak for din visdom, kære ven,” får hun endelig sagt. ”Dine ord giver mig mere mod. Jeg er stadig så forvirret, men dine ord giver mig trøst. Jeg får lige en idé.”

Det er blevet varmt i det lille lokale, og Rachel tørrer nogle svedperler fra panden med et lille lommetørklæde. Tjeneren står i døren og håber på, at damerne vil bestille flere kager.

”Vil du ikke nok være sød at komme til middag i morgen, min mor har planlagt det, og så kan du jo møde Joachim og med dine egne øjne se, hvad han er for en?”

”Tak, det vil jeg da meget gerne,” svarer Miriam glad. De to kvinder sidder tavse et stykke tid, mens de kigger ud på gaden, hvor folk løber forbi og søger efter en port, hvor de kan komme i ly fra regnen.

5

Det er noget af en overraskelse for Joachim, at madam Phromcke vil holde et middagsselskab så tidligt efter hans ankomst til familien, men Rachel synes ofte at have overtaget over moren og at få sine ønsker opfyldt. Joachim lever nu fuldstændig på familiens præmisser og må i begyndelsen af sit ophold bare sige ja og nej til familiens beslutninger.

Dagen efter danskundervisningen beslutter han sig til at gå på opdagelse i København.

Han finder hurtigt ud af, at byen er meget forskellig fra Schwerin. Den er meget større og fuld af mennesker, som taler et sprog, der i øjeblikket er fuldstændig uforståeligt for ham. Selvom de fleste veluddannede mennesker også taler tysk, så er det danske sprog helt klart, hvad der tales af de fleste. Byen har også helt andre lugte, som han oplever for første gang. Vinden fra Østersøen er salt, de overfyldte gader er fulde af affald og af stanken af alt for mange mennesker stuvet sammen bag voldene. På hans vandring gennem gaderne kommer han ned til Gammel Strand, der, hvor sejlskibene i gamle dage lagde til, når de kom ind fra havet. Nu er der en kanal, som er fuld af små fiskerbåde, og oppe på gaden sidder fiskerkonerne tidligt om morgenen og falbyder mændenes fangst, som er bragt ind fra de mange fiskerlejer langs kysten nord for byen. Så snart Joachim nærmer sig kanalen, bliver der råbt efter ham.

”Unge mand, hvad med en frisk rødspætte til aftensmaden?”

Hun bliver afbrudt af en anden fiskerkone, som råber endnu højere.

”Næh, du der, hendes fisk er fra i forgårs, køb mine i stedet for!” Hun sætter i en skrattende latter.

Joachim skynder sig at gå videre, før deres iver efter at sælge udarter sig til et større mundhuggeri. Meget senere får han at vide, at det ikke er usædvanligt, at disse salgsargumenter og overtalelsesforsøg udarter sig til rene slagsmål imellem fiskerkonerne, og at politiet må tilkaldes for at dæmpe gemytterne.

Han skrår over Højbro Plads og op gennem gaderne til Lille Kongensgade, hvor han finder et spisested kaldet Nr. 4. Det er ikke særlig fornemt, men han er sulten og lidt træt af at vandre rundt på må og få. Der sidder et par droskekuske og spiller kort. Deres sorte tøj ligner næsten Joachims, men de er bestemt ikke jøder. De skæver mistænkeligt over til ham, ikke fjendtligt, men heller ikke venligt. Joachim får et par spegesild serveret

med mørkt brød og et krus skummende øl. Livet er godt, tænker han, jeg er kommet for at blive, for at gifte mig med Rachel og skabe mig en fremtid i denne store by.

Efter at have stillet sin sult begiver han sig tilbage mod sit nye hjem, men mister orienteringen og vandrer forvildet rundt en times tid, før han pludselig står nede ved Gammel Strand igen. Han vandrer langs kanalen og ser for første gang børsbygningen med det snoede spir. Han standser imponeret, men husker så, at han ikke gerne skulle komme for sent tilbage for at skifte tøj før middagen. Der kommer sikkert andre gæster, og det er uhøfligt ikke at være præsentabel til tiden. Han møder flere forretningsfolk, som haster forbi, optaget af deres egne små liv. Han prøver uden held at fange deres opmærksomhed, men de fleste kigger bare ligeud og møder ikke hans blik. Endelig, efter at have spurgt flere herrer, som ser ud, som om de er uddannede mennesker, som måske ville kunne forstå tysk, er der en ældre herre, der forbarmer sig over ham og fortæller ham, hvordan han kan finde vejen tilbage til Skindergade.

Joachim ved, at der ikke er nogen tid at spilde, og sætter i løb. Han lægger mærke til, at der er nogle, der kigger forbløffet efter den spinkle jøde, som med pelshue, lang overfrakke og skægget flagrende i vinden styrter ned ad gaden. I det øjeblik kan han ikke lade være at overveje at få et mindre jødisk udseende og beslutter at barbere skægget af så snart som muligt, så han ikke længere behøver at se så anderledes ud. Du godeste, tænker han, hvad vil min mor ikke sige?

Joachim finder adressen i Skindergade efter hæsblæsende at have løbet over de brostensbelagte gader. Han går først ind i køkkenet for at varme sig ved ildstedet. Alma er netop færdig med middagsforberedelserne og tager en steg fra hagen, som hænger sydende over ilden, og placerer den på slagterblokken. Hun spørger ham om et eller andet på dansk. Joachim forstår

det ikke, men nikker bare og smiler. Fra stuen kan han høre latter. Det lyder, som om Rachel taler med en anden kvinde. Sikkert denne ven, hun tidligere flygtigt har nævnt. Han undskylder sig over for tjenestepigen og går op ad trappen til sit værelse, hvor han udskifter sin svedige frakke med en mere passende middagspåklædning. Hvid skjorte, hvor flippen er bundet sammen med et silketørklæde, mørk vest og sort, halvlang bomuldsjakke, hans eneste andet sæt tøj.

I mellemtiden høres nu stemmerne af madam Phromcke og hr. Cohen på trappen ned til gaden.

Hvorfor i alverden har hun inviteret ham? tænker Joachim, mens han går ned ad trappen til førstesalen. Her støder han på Rachel og hendes veninde. Rachel henvender sig til Joachim på tysk.

"Må jeg præsentere Dem for min bedste ven, frøken Miriam Andrade. Hun taler også tysk, selvom hun som jeg foretrækker dansk, men det er De jo i gang med at lære, ikke sandt?"

Joachim slår hælene sammen, bukker dybt. Hun rækker en hånd frem, som dufter svagt af rosenolie. Han kysser den ceremonielt og tilføjer:

"Es freut mich Sie kennen zu lernen."

Hun sender ham et koket smil og vender sig om mod Rachel.

"Meget charmerende," siger hun leende.

Miriam og Rachel har været veninder i mange år. Miriams far, Benjamin Andrade, havde på trods af sin jødiske afstamning, men på grund af sin dygtighed arbejdet sig op til at være kaptajn i marinen. Ulykkeligvis blev han, da hun var kun tyve år gammel, dræbt ved et uheld under en sejlads til Færøerne, hvor en kraftig bølge i en storm skyllede ham overbord. På grund af hans stand havde Miriam fået lov til at blive boende i Nyboder. Hendes mor var, da hun var ganske ung, sygnet hen på grund af brystsyge.

Faren havde været helt alene om at opdrage hende, og det havde gjort hende til en meget selvstændig kvinde, som bestemt ikke ønskede at blive gift, selvom det var det mest naturlige og i overensstemmelse med tidsånden.

Hun havde et lyst sind, et godt udseende og en smittende latter. Nu levede hun af farens pension alene i den lille lejlighed og var til alles forbavselse meget tilfreds med livet.

Joachim kan ikke lade være med at tænke: Her står to unge kvinder foran mig, den ene smukkere end den anden, men det er den mindre smukke, jeg skal giftes med. Blodet stiger ham til hovedet på grund af hans tanker og efterlader en synlig rødmen. Heldigvis bliver Joachim hjulpet ud af situationen, idet hr. Cohen ankommer. Alma fører ham op ad trappen, og efter megen bukken og nejen går hele selskabet ind i spisestuen. Joachim bemærker tilfreds, at Miriam følger ham med øjnene.

Overvejer hun måske, om han er veninden værdig, eller er det, fordi hun synes om ham?

Han kan ikke gætte det.

Bordet i spisestuen er dækket med det fineste porcelæn, krystalglas og ved siden af tallerkenerne pudset sølvtøj. Joachim bliver sat over for Rachel, hr. Cohen ved siden af madam Phromcke, og Miriam ved siden af Joachim.

"Vil De ikke nok sige velsignelsen over maden, hr. Behrend?" spørger værtinden.

"Jo, naturligvis." Joachim rømmer sig og siger på hebraisk:

"Baruch ata Adonai Eloheinu Melech ha–olam ha-motz-i lechem min ha'ar-etz."

Måltidet begynder, og Joachim lægger mærke til hr. Cohens dårlige manerer. Han kaster sig over maden, som om han ikke har spist i flere dage. Hans opførsel virker anstødelig på alle de tilstedeværende. Joachim kigger over

på Rachel, men hun lader som ingenting, og madam Phromcke ignorerer også hans manglende bordskik.

Konversationen ved bordet foregår naturligvis på dansk, men Joachim forstår dog enkelte ord, og at det drejer sig om en eller anden landbrugsreform. Madam Phromcke forsøger at lede samtalen, men bliver konstant afbrudt af hr. Cohen, som bliver mere og mere aggressiv med vinens indvirkning. På et tidspunkt hamrer han en næve ned i bordet. Uheldigvis rammer hans hånd en servietring lavet af ben, som med et højt smæld deles i to.

"Ups, det var som satans," udbryder han bare, griner og fortsætter samtalen, som om intet var sket. Joachim har fået nok og har mest lyst til at forlade bordet, men bliver pænt siddende. Hr. Cohen hælder det sidste af vinen fra karaflen på bordet i sit glas og kigger selvtilfreds rundt på de forbløffede personer ved bordet. Efter hovedmåltidet bliver der serveret dessert, som består af kandiserede æbler. Damerne forsvinder derefter ind i et tilstødende værelse og overlader hr. Cohen og Joachim i det, der tidligere var herreværelset, men som madam Phromcke af og til bruger som læsestue. Hr. Cohen sætter sig til rette over for Joachim. Med et udtryk af velbehag fylder han et glas med cognac og tænder en cigar.

"So, sag mal alles was in Schwerin geschehen ist. Was neues, eh?"

Han er nu godt fuld, og Joachim ved slet ikke, hvad han skal svare, men det gør ingenting, for hr. Cohen skifter brat emne og begynder at informere om sefardim-menighederne i København.

"Unge mand, De har tre muligheder, hvis De vil besøge en synagoge. De er alle i private hjem, så der er frit valg. De kan vælge mellem Henriques, Italiander eller familien Warburg, som alle vil byde Dem velkommen, især hvis De har penge." Han bryder ud i en latter, som ender i et sørgeligt hosteanfald.

Joachim flytter nervøst på benene.

”Jeg blev jo mest opdraget af min mor, idet min far døde, da jeg var ti år gammel. Hun var ikke ortodoks. Hun var imidlertid ovenud begavet udi forretningsførelse, og på grund af min fars status, ja, så behandlede rabbinerne hende med den dybeste ærbødighed. Hun var naturligvis respektfuld over for vores sefardiske traditioner, og hun lærte mig de traditionelle bønner, men det var alt, det blev til, hr. Cohen.”

Joachim ser på sin dansklærer, men han er midlertidigt døset hen. Pludselig vågner han med et sæt og udbryder: ”Mon ikke vi bare skal tale om vores danskundervisning, og for resten, jeg tror, jeg skal ned i gården og pisse. Kommer De ikke med? Det er sådan mere en social ting her i byen, hvis man har fået lidt for meget under vesten, hvis De forstår, hvad jeg mener.”

Han rejser sig og vakler hen mod døren, efter at han ved et uheld har trådt på kattens hale. Højlydt mjavende forsvinder den ud i køkkenet. Joachim har ikke lyst til at sidde alene, så han rejser sig og går ind til damerne, som sidder og taler om, hvad der spilles i teateret på Kongens Nytorv.

”Jamen, sæt dem ned, hr. Behrend.” Madam Phromcke nikker til Rachel, som sætter en stol frem til Joachim.

”Vi skal jo finde en passende profession til Dem, nu da De skal bo permanent her i byen. Uden et anerkendt arbejde får De jo ikke lov til at blive. Jeg havde tænkt at foreslå magistraten, at De åbner et stoftrykkeri, det er noget, vores venner, hr. Henriques, Goldsmith og Ruben, alle har haft meget succes med. Tror De, at det var noget?”

Joachim ser lidt forbavset på sin kommende svigermor.

”Et kartun-trykkeri, det er vist ikke noget, jeg har nogen forstand på. Mine talenter ligger mere i det finansielle og i køb og salg af ejendomme.”

Han klør sig lidt i nakken og fortsætter: ”Men jeg er naturligvis åben for forslag. Vi kan jo lade, som om jeg vil åbne en forretning i den branche, og så senere, når jeg har set mig lidt omkring, skifte til noget mere indbringende.”